

Viorel-Romus LAIU*

MĂNĂSTIREA SECU – CÂTEVA CONSIDERAȚII ISTORICE**

Secu Monastery – Some Historical Considerations

Abstract: The study aims to present the most important aspects of the past of the Secu monastery, starting from its foundation until the beginning of the 20th century

Keywords: Secu Monastery; monachism; Neamț County; Nestor Ureche; Paisie

*

Cu multă vreme înaintea zidirii așezământului monahal, pe aceste meleaguri, trăiau călugări pustnici care confirmă, cu certitudine, că monahismul în aceste locuri exista deja. Multe poieni și luminișuri, care poartă numele acestor pustnici din vremurile de demult, întâlnim astăzi în împrejurimile nu prea îndepărtate de actuala așezare, Mănăstirea Secu precum poiana lui Zosim(a), poiana lui Ion și Atanasie, poiana lui Chiriac, poiana lui Pavel, poiana lui Vasian. În câteva documente de danie către mănăstirea Secu, sunt amintiți opt sihaștri dintre cei mai vestiți care se nevoiau în codrii seculari de pe valea Secului în „Chiliile lui Moise”, „Chiliile lui Prihor”, „Chiliile lui Veniamin” și „Chiliile lui Spiridon și Chiriac” din afara zidurilor mănăstirii Secu.

Din alte documente se fac amintire de numele a doi sihaștri, Ioan și Atanasie, care au trăit între 1420-1430 într-o sihăstrie pe locul unde astăzi se găsește Mănăstirea Secu. Alți călugări duceau o viață retrasă de chilie precum Sava (1443), Macarie (1443), Moise, Veniamin, Nicandru, Chiriac ș.a. monahi care se regăsesc în raportul scris în anul 1648 de către episcopul Marco Bandini, la Bacău, la acea vreme reședință episcopală romano-catolică, pentru a fi trimis la Roma, la Papa Inocențiu al X-lea și la Congregatio de Propaganda Fide (Codex Bandinus): „Nu mănâncă carne, raritate când mănâncă pâine, de obicei au câte o turtă nesărată din tărăță și de mei abia pasat, o coc în cenușă și o mănâncă împreună cu fructe sălbatică, legume și miere de albine. Ca îmbrăcăminte nu au decât o cămașă de in. Tot restul hainelor este făcut din lână sau păr de animale pe

---

* doctorand, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava.

** *Acknowledgement: Această lucrare a fost realizată cu sprijinul proiectului POCU 153770, cu titlul: “Accesibilitatea cercetărilor avansate pentru o dezvoltare economică sustenabilă - ACADEMIKA”, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 – 2020.*

care le lucrează singuri. Locuiesc în chilii, colibe sau peșteri, n-au alt mobilier decât o icoană, rar câte o masă de lemn. Dorm pe pământ, pe o scândură goală sau pe lespezi și pun sub cap o piatră în loc de pernă. Au fața bărboasă, părul lung le acoperă umerii și hainelor aspre. Sunt sănătoși, voinici și adesea trec de 100 de ani. Se ocupă cu albinăritul, cu grădinăria, cu semănăturile și împletesc coșuri de nuiele.”¹

Un anume călugăr îmbunătățit din Mănăstirea Neamț, cu numele Zosima devenit mai târziu sihastru după cum spun documentele vremii s-ar fi nevoit, începând cu sfârșitul secolului al XVI-lea, după unele documente cu anul 1564², împreună cu câțiva ucenici de ai săi tot în aceste locuri păduroase ale Secului. Mitropolitul Dosoftei îl amintește în vestita lucrare a sa *Viețile sfinților* scrisă între 1682-1686 și trebuie evidențiat faptul că este pentru prima dată când, în rândul sfinților sunt trecuți și nume de fii ai poporului român.³ Aici ei au ridicat o biserică de lemn și câteva chilii, „prima așezare⁴ ce poartă numele în istorie de schitul lui Zosim(a)⁵, pe locul unde astăzi se află biserica cimitirului⁶, impropriu numită *Bogoslovul* de către localnici⁷. Schitul apare în documentele vremii emise în timpul lui Petru Rareș, Alexandru Lăpușeanu și Petre Șchiopul⁸. Pisania, așezată pe peretele sudic al turnului de intrare în mănăstire dar înlocuită în 1910, ceea ce a dus și la anumite controverse între specialiști cu referire dacă Petru Rareș ar fi fost unul dintre ctitorii ei, avea informațiile următoare: „*Această mănăstire o zidi Petru voievod în anul de la zidirea lumii 7038, iar de la Hristos 1530 și s-a îngrădit cu zid după moartea sa de doamna Elena cu fiii lor, Io Ilieș voievod, Ștefan și Constantin în anul [...] 1550, luna lui septembrie 4*”⁹.

Conform însemnărilor din pomelnicele ctitoricești vom observa că și Mănăstirea Secu s-a bucurat în decursul vremii, ca și mănăstirea Neamț și toate mănăstirile din țară, de înalte acte de binefacere.

Domnitorul Alexandru Lăpușeanu dăruiește acestui așezământ moșiile și munții din jur, cu ape cu tot, lucru întărit și de voievozii care au succedat în scaunul

¹ Daniel Dieaconu, *Mitologie și creștinism în Ceahlău* (Piatra Neamț, 2010), 48.

² Macarie Ciolan, *Mănăstirea Secu* (Iași, 1987), 5.

³ Ciolan, *Mănăstirea Secu*, 5.

⁴ Ioanichie Bălan, *Mănăstirea Sihăstria*, Ediția a III-a (București, 1977), 3.

⁵ Alexandru I. Goanță, „Un așezământ cultural de la Alexandru Lăpușeanu pe valea Secului, înainte de ctitoria lui Nestor Ureche, Schitul lui Zosin,” în *Mitropolia Moldovei și Sucevei* nr. 9-12 (1962): 694.

⁶ Ștefan Balș, *Mănăstirea Secu* (Editura Meridiane, 1966), 6.

⁷ Corina Balș, Ștefan Nicolescu, *Mănăstirea Neamț* (București: Editura Tehnică, 1958), 95. Vezi și Ciolan, *Mănăstirea Secu*, 16.

⁸ Neculai Florian, *Comuna Vânători-Neamț, file de monografie* (Piatra Neamț, 2016): 340.

⁹ Ciolan, *Mănăstirea Secu*, 25.

Moldovei. Asemenea acestor domnitori care au sprijinit această așezare ce tocmai se înfiripa, au fost și boieri. Conform pomelnicului ctitoricesc, pe lângă ceilalți donatori este menționat și stolnicul Gheorghe care dăruiește mănăstirii „un vad de moară la Purcelești pe Gîrla Putnei”¹⁰.

Cea mai importantă contribuție la viața duhovnicească a mănăstirii avea să se împlinească începând cu veacul XVII, când familia Nestor și Mitrofana Ureche, vornicul Țării de Jos, părinții după trup ai cunoscutului cronicar Grigore Ureche, înalță în 1595 un paraclis din piatră cu hramul *Adormirea Maicii Domnului*. În jur, ctitorii au lungit zidul paraclisului creând o formă de cetate cu metereze de apărare pe la colțuri, cu rolul de a fi stavilă împotriva vrăjmașilor păgâni, și tot în aceste ziduri au fost închipuite și chilii pentru părinți și frații monahi. Cu alte cuvinte aici deja luase naștere o adevărată așezare mănăstirească. În anul 1602, în mijlocul cetății, în decurs de numai trei luni, înalță o altă biserică mult mai mare pe care au închinat o „spre Lauda a Dumnezeului celui Înalt” dar cu hramul închinat „celui mai mare om născut din femeie” (*Matei*, 11, 11), după cum însuși Domnul Iisus Hristos a mărturisit, care să amintească de sfârșitul său mucenicesc, cu dată de pomenire 29 august al fiecărui an.

Pisania, de pe peretele sudic, așezată deasupra vechii intrări în biserică ne dezvăluie: „Cu bunăvoința drept credinciosului domn al nostru Io Ieremia Movilă voievod cu mila lui Dumnezeu domn al Țării Moldovei [...] și a celuilalt frate al său Io Simion Movilă voievod [...] și cu binecuvântarea fratelui lor preasfințitul chir Gheorghe mitropolit al Sucevei [...] a făcut acest hram dumnezeiesc întru numele sfântului slăvitului prooroc înainte mergător și botezător al lui Hristos, Ioan și al cinstitei lui tăieri a capului, smeritul și mult greșitul robul stăpânului Hristos, Nistor Ureche mare vornic al Țării de Jos și doamna lui Mitrofana și copiii lui Vasile și Grigore [...] Și s-a început în anul 7110 (1602), iunie 7 și s-a mântuit în același an, octombrie 5”.

Ajuns printre boierii de seamă ai Moldovei, primind și demnitatea de Mare Vornic, judecător principal al Țării Moldovei și „mai marele Curții domnești” în timpul voievodului Ieremia Movilă bucurându-se de bunăstarea provenită din veniturile a peste 70 de sate, înzestrează ctitoria sa „cu odoare, cărți și moșii”, așa cum erau înzestrate toate mănăstirile domnești în vremea voievodului Ieremia Movilă. Pe atunci în scaunul Mitropoliei Moldovei era Gheorghe Movilă, fratele voievodului, iar egumen la mănăstirea Secu era ieroschimonahul Dosoftei. Pisania originală scrisă în limba slavonă spune totul: „Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, cu rugăciunile Preacuratei Născătoare de Dumnezeu și cu ale Sfântului Ioan Înaintemergătorul și cu ale tuturor sfinților, cu bunăvoința și

---

¹⁰ Goanță, „Un așezământ cultural de la Alexandru Lăpușeanu pe valea Secului...,” 697.

îngăduința dreptcredinciosului domnului nostru Io Ieremia Movilă Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn Țării Moldovei și a de Dumnezeu dăruitorilor săi fii Io Constantin și Alexandru Voievod și cu a celuilalt frate al său Simeon Movilă Voievod și a copiilor săi; și cu binecuvântarea fratelui domniei lor Preasfințitului Gheorghe Moghilă, Mitropolitul Sucevei, cu buna râvna dumnezeiască și cu adevărata avere de la Dumnezeu dăruită a adevăraților ctitori, s(-)au făcut acest locaș dumnezeiesc și s(-)au zidit spre lauda lui Dumnezeu celui Înalt, în numele Sfântului Slăvitului Prooroc Înaintemergătorul și Botezătorul lui Hristos Ioan și a cinstitei lui tăieri, de smeritul și mult greșitul și nevrednicul rob al Stăpânului Hristos, Nestor Ureche, Marele Vornic al Țării de Jos și de Doamna lui Mitrofana și de copiii lui: Vasile și Grigore și de alți de Dumnezeu dăruitori copii ai lor. Sfinților părinți petrecători din acest sfânt locaș ca să vă rugați lui Dumnezeu pentru noi mult greșiții robi ai lui Dumnezeu, Nestor Ureche și soția sa Mitrofana și pentru tot neamul lor și pentru iertarea păcatelor lor în vecii vecilor. Amin.

Și s(-)au început a se zidi la anul 7110 (1602, n.r.), iunie 7, și s(-)a isprăvit în același an, octombrie 5.”¹¹

Biserica a fost împodobită cu podoabe, însăși Mitrofana Ureche dăruind un sfânt epitaf de o rară frumusețe. Alături de acest obiect liturgic au mai fost donate, tot de către ctitorii Ureche în anul 1602, „niște sfeșnice mari” iar în anii 1604 și 1605 un potir de argint și două cruci sculptate în lemn cu praznicele împărătești și chipuri de sfinți. O icoană de argint aurită a mai fost donată în 1609¹².

Domnitorul Petru Șchiopu oferă daniile schitului Zosim, lărgindu-i astfel împrejurimile cu noi proprietăți: „Iași, (între 1585-1591) - Petru voievod din mila lui Dumnezeu domn al Țării Moldovlahiei. Iată domnia mea am dat și am miluit pe rugătorii domniei mele Dosotheiu egumen și alți călugări care trăiesc în sfânta mănăstire numită Schitul Zosim unde este hramul *Sfântul Ioan Botezătorul* cu acel loc și mănăstire care este mai sus scris, Schitul lui Zosim. Și iară să aibă ei a ține sfânta mănăstire și tot locul lor, cât vor fi curățit, de unde au început ei să curățe, de la gurile Săcului, unde dau în Neamț și până unde vor fi curățit. Și nimeni să nu aibă nici o treabă cu ei, nici cu locul lor, ci să aibă ei a ține după cum a întocmit și episcopul de Roman(.) Agafton(.) și alții să nu se amestece înainte acestei cărți a domniei mele.”¹³

¹¹ Balș, *Mănăstirea Secu*, 256.

¹² Constantin N. Tomescu, *Scurtă povestire despre Sfânta Mănăstire Neamț* (Editura „Mănăstirea Neamț”, 1942), 141.

¹³ *Documente privind istoria României, Veacul XVI, A. Moldova*, III (Editura Academiei, 1951): 267.

Danii importante a mai fost oferite și de către Aron Tiranul numit și „cel Cumplit”, fiul lui Alexandru Lăpușneanu care a domnit Moldova de două ori, între septembrie 1591 - iunie 1592 și 18 septembrie 1592 - 24 aprilie 1595¹⁴.

Domn al Moldovei de două ori, între august 1595 și mai 1600, respectiv între septembrie 1600 și 30 iunie 1606, la 5 mai 1596, Ieremia Movilă întărește mănăstirii prin document, stăpânirea locului unde se afla schitul lui Zosim. La 15 aprilie 1604 Ieremia Movilă întărește mănăstirii dania anterioară și adaugă alte moșii: Unghenii, Negrileştii, Topolița, Drăgușenii, Poiana Goliei, Petricanii și Socinenii.

La 1 noiembrie 1604, ctitorul mănăstirii, dăruiește ctitoriei sale moșiile Târpești și Giulești, iar cu 2 iulie 1606, ajungând domnitor al Moldovei în locul fratelui său Ieremia, Simeon Movilă dă o carte prin care dăruiește Mănăstirii Secu un loc de casă și o prisacă în Tg. Frumos, iar la 10 iunie 1608, tot el întărește mănăstirii stăpânirea peste o moară.

Când, în martie 1607, Simion Movilă dăruiește satul Vânători Mănăstirii Secu, moșia mănăstirii se va întinde până la Bistrița, fapt pentru care va intra în conflict atât cu Mănăstirea Neamț, dar mai ales cu obștea celor de la Agapia¹⁵. S-a ajuns până acolo, încât, „în octombrie 1604, Nicanor, fost mitropolit și călugării Mănăstirii Agapia cereau să se strice Mănăstirea Secu care este zidită pe locul său”.¹⁶ Iar de aici, și o „controversă juridică” care a condus la decizia domnească de constatare prin care Ieremia Movilă a urmărit să o apere în folosul comunității monastice de la Secu: „...Mănăstirea Secu are ispisoace de danie de la Alexandru-Voievod și privilegii de întărire de la Bogdan-Voievod, Petru-Voievod și Aron-Voievod, în urma cărora i se întărește hotarele vechi până la Sihla și Bistrița, hotărând totodată ca uricul Agapiei de la Iancu-Voievod să se rupă și să se arunce în foc dacă se va găsi”.¹⁷

Varlaam Moțoc, viitorul mitropolit al Moldovei între anii 1632-1653, de tânăr îndreptându-și pașii spre Schitul Zosim de pe valea pârâului Secu, unde a învățat carte, și-a dezvoltat talentul de vorbitor și scriitor și a deprins limbile slavonă, latină și greacă, va purta de grijă¹⁸ de mănăstirea sa de metanie prin „revărsarea de averi și daruri”¹⁹. În 1638 donează o bederniță arhierescă cusută cu fir de aur și argint²⁰.

¹⁴ „Istoria mănăstirii Secu,” <https://secu.mmb.ro/istoria-manastirii-secu>.

¹⁵ Florian, *Comuna Vânători-Neamț, file de monografie*, 341.

¹⁶ Direcția Arhivelor Statului, *Catalogul documentelor moldovenești*, I (1387-1620) (București, 1957), 283.

¹⁷ *Catalogul...*, I (1387-1620), 283.

¹⁸ Tomescu, *Scurtă povestire despre Sfânta Mănăstire Neamț*, 136.

¹⁹ Stelian Petrescu, *Odoarele de la Neamțu și Secu* (București: Atelierele SOCEC&Co., 1911), 5.

²⁰ Tomescu, *Scurtă povestire despre Sfânta Mănăstire Neamț*, 141.

În 1640 se construiește Schitul Sihăstria²¹, actualmente Mănăstirea Sihăstria, care a fost sub oblăduirea Mănăstirii Secu până în anul 1950, când va deveni autonomă. După 15 ani, cu anul 1655, episcopul Ghedeon de Huși cu metania din Mănăstirea Secu va construi biserica mare a Schitului Sihăstria cu hramul Nașterea Maicii Domnului cu ziua de prăznuire 8 septembrie al fiecărui an așa cum ne informează vechea pisanie²².

Tot un schit se va mai întemeia în anul 1667 sau 1690²³ prin grija ieroschimonahului Nifon, și un paraclis cu hramurile Buna Vestire și Sf. Ierarh Modest.

Satul Brătești din ținutul Romanului se va alătura satelor oferite ca dani, la 23 ianuarie 1665, din partea lui „Nestor, feciorul lui Constantin Batiște, nepotul lui Nestor Ureche” iar la 7 februarie 1770 Alexandra, fata lui Grigore Ureche, „dă mărturie pentru satele și moșiile date mănăstirii Secu, Stroești de la Roman, sat întreg și o dugheană din târgul Iași”²⁴, dani care au fost întărite mai târziu de Gheorghe Duca Vodă, la 13 februarie 1670²⁵.

Starețul Ghedeon, unul dintre ucenicii mitropolitului Varlaam care mai târziu va fi ales episcop la Huși și apoi urcând pe scaunul mitropolitan al Moldovei, în anul 1653, în ultimul an al stăreției sale la Secu, în 1640²⁶ sau 1645²⁷, construiește în cetatea mănăstirii, în partea de sud-vest, al doilea paraclis cu hramul *Adormirea Maicii Domnului*.

Mitropolitul Sava se alătură marilor donatori în 1660 când oferă mănăstirii o cristelniță, cruci de lemn cu postament, în filigran, îmbrăcate în argint aurit.

Mitropolitul Ghedeon al Moldovei donează în anul 1664 un prețios manuscris al unei Evanghelii slavone, ferecat în argint aurit²⁸.

La 20 ianuarie 1743, „Constantin Nicolae Voievodul cere lui Bogdan și Vasile Sturdza să aleagă părțile de moșie din Negrieni, ce le are mănăstirea Secu de la Toader al Cârstei”²⁹ iar în 4 ianuarie 1766 Eftimie Cănanău, egumenul Mănăstirii Secu, „se obligă față de Despina Șetrăreasa, soția lui Vasilache Cozma

²¹ C. Bobulescu, *Sihăstria Secului și Sihla din județul Neamț* (Piatra Neamț, 1942), 3-4.

²² Ciolan, *Mănăstirea Secu*, 34.

²³ Dionisie Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune* (Editura Mușatinii, 2005), 78.

²⁴ Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise daco-slavo-române*, VI, partea a II-a (Iași, 1939), 159.

²⁵ Ghibănescu, *Ispisoace*, VI, partea a II-a, 160.

²⁶ Constantin Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei* (București, 1988), 64.

²⁷ D. Udișteanu, *Mănăstirea Neamț*, manuscris, Biblioteca Mănăstirii Secu, 28.

²⁸ Tomescu, *Scurtă povestire despre Sfânta Mănăstire Neamț*, 136.

²⁹ Dionisie Udișteanu, *Mănăstirea Secu, Mărturii documentare de la Arhivele Statului București* (Tipografia „Cernica-Ilfov”, 1941), 8.

Șetraru, să poarte grijă de schitul Lipova, închinat mănăstirii împreună cu moșia lui Vasilache Cozma”³⁰.

Începând cu anul 1775 Cuviosul Paisie Velicovschi, obligat fiind de a părăsi obștea Mănăstirii Dragomirna din cauza răpirii Bucovinei de către Imperiul Austriac, cu „binecuvântarea mitropolitului Gavril Callimachi și aprobarea domnitorului Grigorie Ghica, în vremea starețului Eftimie (1765-1775)”³¹ s-a așezat la Secu cârmuind viața duhovnicească de aici timp de patru ani. În timpul acestuia s-au construit la Secu aproape 100 de chilii pentru ucenicii săi. După această perioadă de ședere se mută în lavra mănăstirii Neamț stărețind ambele chinovii încă 15 ani. Aceasta a fost una dintre cele mai înfloritoare perioade ale Secului, „strălucind și aici cultura epocii paisiene”³², fiii ei duhovnicești, iubitorii de cultură, simțind fiorii de bucurie emanați din străduința cu cartea pentru luminarea poporului român.

Colecționarul de documente, fotografii, știri și referințe cu privire la comunitatea în care a văzut lumina zilei, învățătorul Neculai Florian, scrie în monografia comunei Vânători-Neamț, apărută la 100 de ani de la studiul amănunțit al profesorului Constantin D. Gheorghiu, că „de-a lungul anilor, în jurul mănăstirii, se formase un adevărat sat alcătuit din robi și poslușnici ai mănăstirii”. În timpul starețului Paisie (1775-1794), acest sat se desființează din poruncă domnească și o parte din populație va fi strămutată la Săscuța (Pipirig), iar alta lângă satul Vânători, în partea vestică, formând cătunul care poartă numele de Drehuța. Unii au dorit să mențină denumirea veche a satului Fagi de la Gura Secului, denumire care în zilele noastre semnifică doar casele de la drumul spre Școala Drehuța până la podul peste râul Neamț³³.

După moartea starețului Paisie (1794) vor urma o serie de evenimente deosebite până în preajma anului 1821. Se va picta la Mănăstirea Secu catapeteasma bisericii Sfântul Nicolae prin contribuția cu suma de 4500 lei de la Sofronie starețul, urmașul lui Paisie. În perioada 1802-1810, în timpul egumenatului lui Ilarie, se vor construi o serie de chilii noi pentru Mănăstirea Secu³⁴.

Între zidurile aceleiași mănăstiri și-ar fi petrecut cei dintâi ani ai prunciei viitorul Mitropolit al Moldovei, Veniamin Costachi, marele cărturar și ctitor, una dintre cele mai luminate figuri de ierarhi pe care i-a avut Biserica până

³⁰ Udișteanu, *Mănăstirea Secu*, 9.

³¹ Paisie Cetfericov, *Paisie Starețul Mănăstirii Neamțului* (Mănăstirea Neamț, 1933), 262–65.

³² Petronel Zahariuc, „Les monastères de Neamt et Secu (Moldavie) et leurs activités économiques jusqu’au milieu du dixneuvième siècle,” *Anuarul Institutului de Istorie „A.D. Xenopol”* tom LV (2018): 335.

³³ Florian, *Comuna Vânători-Neamț, file de monografie*, 342.

³⁴ Ciolan, *Mănăstirea Secu*, 36.

astăzi”³⁵, „îndrumător al vieții după rânduiala canoanelor”³⁶, „colaborator la alcătuirea Regulamentului organic al Moldovei”³⁷, „reorganizator al vieții monahale de la Athos”³⁸, „ctitor al catedralei mitropolitane din Iași”³⁹, fondatorul și organizatorul „școalelor naționale românești din Moldova”,⁴⁰ împreună cu părinții săi când au pribegit „de spaima năvălirii, pe deoparte, a armatelor rusiene supt comanda cneazului Galițin și, pe de alta, a oardelor de spahii și ianiceri în războiul întreprins între Rosiia și Imperia Otomană”.⁴¹ Ca recunoștință față de mănăstirea Secu, mitropolitul Veniamin a dăruit aici un rând de sfinte vase de argint aurite cu inscripție pe ele, împreună cu acopereminte de catifea vișinie brodate în fir de aur cu sfinți îngeri. Un mare sprijin l-a acordat pentru zidirea bisericii din cimitir, precum și a bisericii *Sfântul Nicolae* din incinta mănăstirii și a pavilionului întreg din partea de nord⁴².

Chiar dacă așezarea sa se afla în adâncime de păduri la care greu se ajungea nu a fost scutită de necazuri și a pătimit în special năvălirilor tătărăști și leșești fiind prădată de odoare și hrisoave, fiind mistuită de incendii și de cutremur care iau dezbinat zidurile.

Vremurile de restriște abătute asupra pământului românesc de-a lungul veacurilor au fost momentele potrivite ca monahii din Secu să dovedească iubirea față de neam, patrie și credința, alăturându-se luptei întregului popor pentru apărarea ființei lui. În iureșul năvălirilor tătărăști de la 1691 s-au opus cu dârzenie, cu prețul vieții multora dintre ei salvând astfel documentele și odoarele mănăstirii⁴³. Una din cele mai grele încercări a fost din partea „volintirilor” greci din anul 1821. Aici, sub zidurile Cetății, aveau să fie trăite ultimele clipe ale Eteriei din Moldova. Pe lângă ultimii eteriști retrași la Secu în iulie 1821, au fost reținuți înăuntru și câțiva mireni dimpreună cu 30 de călugări. Începând lupta cu turcii care au înconjurat și asediat zidurile mănăstirii, „călugări, călugărițe și mireni cu soțiile lor, toți în toate părțile ca cei turbați, alergau și se grămădiau unii peste alții ca să nu arză și numai

³⁵ Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei*, 64.

³⁶ Drd. N. V. Dură, „Preocupările canonice ale Mitropolitului Veniamin Costachi,” *Mitropolia Moldovei și Sucevei* nr. 1-2 (1967).

³⁷ Scarlat Porcescu, „Limba română literară în opera Mitropolitului Veniamin Costachi,” *Mitropolia Moldovei și Sucevei* nr. 1-2 (1967): 168.

³⁸ Drd. N. V. Dură, „Preocupările canonice ale Mitropolitului Veniamin Costachi în pastoralele și corespondența sa,” *Mitropolia Moldovei și Sucevei* nr. 7-8 (1971): 486.

³⁹ Scarlat Porcescu, „Catedrala mitropolitană din Iași,” *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 7-8 (1964): 365.

⁴⁰ C. Enescu, „Veniamin Costachi, ctitor și îndrumător al școalelor naționale din Moldova,” *Mitropolia Moldovei și Sucevei* nr. 1-2 (1967): 32.

⁴¹ Tomescu, *Scurtă povestire despre Sfânta Mănăstire Neamț*, 136.

⁴² Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, 12.

⁴³ Ciolan, *Mănăstirea Secu*, 8.

prin beciuri scăpau. Așijderea și caii alergau prin toate părțile nechezând și căutând loc unde să scape de foc, căci cădeau tăciunii peste dânșii și-i ardeau⁴⁴.

Apoi, după două luni de rezistență și de mari sacrificii „răsculații au deschis porțile. În ceasul acela s-a dezlănțuit un cumplit atac în curte și în biserică, murind de ambele părți multe ființe omenești. Cu îngăduința lui Dumnezeu, în acel măcel au fost uciși cu sabia 28 de călugări nevinovați din obștea Mănăstirii Secu, și apoi îngropați în aceleași gropi comune din apropiere. Uciderea acestor cuvioși călugări în propria lor mănăstire este un fapt unic în istoria monahismului nostru.”⁴⁵

De atunci încă mai „trăiesc” răscolitoarele stihuri:

Erai ca o mireasă împodobită

Și ca raiul lui Dumnezeu sădită.

Iar acum ai rămas ca slujnică defăimată

Și de toți în samă nebăgată...⁴⁶

Secularizarea averilor mănăstirești a lovit tot așa de greu și în viața mănăstirii Secului. În anul 1909, Secu împreună cu schiturile ei, Sihăstria și Sihla, au fost iarăși despărțite de Mănăstirea Neamț, rămânând să se întrețină numai din 600 de fălci teren arabil și fânaș. Lipsurile deveneau din an în an tot mai simțite. În timpul primului război mondial, vrednicul stareț al mănăstirii Ilarion n-a permis să fie trimise în Rusia nici unul din odoare, cu toată stăruința oficială, ci el le-a ascuns și le-a îngropat. Acum ele și-au regăsit locul, în siguranță, în muzeul mănăstirii. În anii din urmă, când lavra nemțeană a pornit acțiunea în justiție pentru revendicarea Vetrei sale și s-a alăturat și Secu și a cerut să fie realipită la Lavră, sub o singură cărmuire⁴⁷.

În anul 1897 Mănăstirea Secu se găsea într-o stare precară, lăsată cu mai puțină atenție de către conducerea Mănăstirii Neamț, motiv pentru care și Mitropolitul Pimen Georgescu își va exprima mai târziu dorința ca acestea să fie despărțite. El va înainta Ministerului de Resort, la 29 septembrie 1910, o cerere prin care va arăta, pe scurt, importanța Mănăstirii Secu și va solicita despărțirea acesteia și a schiturilor Sihăstria și Sihla de Lavra Neamțului, cele două schituri urmând a forma comunități de călugări cu averea și conducerea lor proprie⁴⁸. La această adresă Ministerul Cultelor și Instrucțiunii prin Administrația Casei Bisericii cu nr. 33667/22 octombrie 1919, răspunzând pozitiv cu obligația ca Mitropolia să

⁴⁴ Ion Mitican, „Sfârșitul tragic al mișcării eteriste,”

<https://ziarullumina.ro/documentar/sfarsitul-tragic-al-miscarii-eteriste-60564.html>.

⁴⁵ Arhimandrit Ioanichie Bălan, *Patericul Românesc* (Editura Mănăstirea Sihăstria, 2011), 338-339.

⁴⁶ Tomescu, *Scurtă povestire despre Sfânta Mănăstire Neamț*, 136.

⁴⁷ Tomescu, *Scurtă povestire despre mănăstirea Neamț*, 136.

⁴⁸ Ciolan, *Mănăstirea Secu*, 39.

întocmească două proiecte de buget, unul pentru Mănăstirea Neamț cu schiturile Vovidenia și Pocrov și altul pentru Mănăstirea Secu cu schiturile Sihăstria și Sihla. Acestea fiind îndeplinite, cererea a primit confirmarea⁴⁹.

Cu ziua de 2 februarie 1910 stareții celor două mănăstiri Secu și Neamț vor face separarea averilor și moșiilor. La anul amintit Mănăstirea Secu, stareț fiind protosinghelul Partenie, avea în posesie „600 fălci, pământ arabil și fânaț, afară de animale și acarete”⁵⁰.

Merită de amintit aici că Mănăstirea Secu, pe lângă complexul arhitectural propriu, dat fiind însemnătatea ei ca și spațiul spiritual, cu sfatul stareților și viețuitorilor ei și sprijinul donatorilor, a cunoscut o dezvoltare deosebită ce atras pe cei care doreau să guste din frumusețea locurilor și să-L descopere pe Creator precum spune psalmistul David: ”În ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa Te dorește sufletul meu pe Tine, Dumnezeu”. Astfel ctitorii, domnitorii și binecredincioșii ce au gustat frumusețea acestui loc au sprijin și susținut cinul monahal care au mai adăugat pe lângă biserica mare, ridicată de familia Ureche în 1602⁵¹, biserica – paraclis *Adormirea Maicii Domnului* ridicată în 1640, biserica – paraclis *Sf. Nicolae* „durată” între anii 1758-1763 și biserica din cimitir, *Bogoslovul*,⁵² zidită în 1832.

BIBLIOGRAFIE

- Balș, Corina, Ștefan, Nicolescu. *Mănăstirea Neamț*. București: Editura Tehnică, 1958.
- Balș, Ștefan. *Mănăstirea Secu*. Editura Meridiane, 1966.
- Bălan, Arhimandrit Ioanichie. *Patericul Românesc*. Editura Mănăstirea Sihăstria, 2011.
- Bălan, Ierod. Ioanichie. *Mănăstirea Sihăstria*. Ediția a III-A. București, 1977.
- ****Biblia sau Sfânta Scriptură*. Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2008.
- Bobulescu, C. *Sihăstria Secului și Sihla din județul Neamț*. Piatra Neamț, 1942.
- Cetfericov, Protoiereu Serghie. *Paisie Starețul Mănăstirii Neamțului*. Mănăstirea Neamț, 1933.
- Ciolan, Macarie. *Mănăstirea Secu*. Iași, 1987.
- Dieaconu, Daniel. *Mitologie și creștinism în Ceahlău*. Piatra Neamț, 2010.
- Direcția Arhivelor Statului. *Catalogul documentelor moldovenești*. Vol. I (1387-1620). București, 1957.
- Documente privind istoria României*, Veacul XVI, A. Moldova. Vol. III. Academiei, 1951.

⁴⁹ Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, 39.

⁵⁰ Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, 39.

⁵¹ Despre detalii tehnice, arhitecturale și artistice vezi Ciolan, *Mănăstirea Secu*.

⁵² Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei*, 64.

- Dură, Drd. N. V. „Preocupările canonice ale Mitropolitului Veniamin Costachi”. *Mitropolia Moldovei și Sucevei* nr. 1–2 (1967).
- . „Preocupările canonice ale Mitropolitului Veniamin Costachi în pastoralele și corespondența sa”. *Mitropolia Moldovei și Sucevei* nr. 7–8 (1971).
- Enescu, C. „Veniamin Costachi, ctitor și îndrumător al școalelor naționale din Moldova”. *Mitropolia Moldovei și Sucevei* nr. 1–2 (1967).
- Erbiceanu, Constantin. *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei*. București, 1988.
- Florian, Neculai. *Comuna Vânători-Neamț, file de monografie*. Piatra Neamț, 2016.
- Ghibănescu, Gh. *Ispisoace și zapise daco-slavo-române*. Vol. VI, partea a II-a. Iași, 1933.
- Goanță, Alexandru I. „Un așezământ cultural de la Alexandru Lăpușneanu pe valea Secului, înainte de ctitoria lui Nestor Ureche, Schitul lui Zosin”. *Mitropolia Moldovei și Sucevei* nr. 9–12 (1962).
- Mănăstirea Secu. „Istoria Mănăstirii Secu”, 2020. <https://secu.mmb.ro/istoria-manastirii-secu>
- Mitican, Ion. „Sfârșitul tragic al mișcării eteriste,” 10 martie 2008. <https://ziarullumina.ro/documentar/sfarsitul-tragic-al-miscarii-eteriste-60564.html>.
- Petrescu, Stelian. *Odoarele de la Neamțu și Secu*. București: Atelierele SOCEC&Co., 1911.
- Porcescu, Pr. Scarlet. „Catedrala mitropolitană din Iași”. *Mitropolia Moldovei și Sucevei* nr. 7–8 (1964).
- . „Limba română literară in opera Mitropolitului Veniamin Costachi”. *Mitropolia Moldovei și Sucevei* nr. 1–2 (1967).
- Tomescu, C.N. *Scurtă povestire despre Sfânta Mănăstire Neamț*. Editura „Mănăstirea Neamț”, 1942.
- Udișteanu, D. *Mănăstirea Neamț*, manuscris. Biblioteca Mănăstirii Secu, f.a.
- Udișteanu, Dionisie. *Graiul evlaviei străbune*. Suceava: Ed. „Mușatinii”, 2005.
- Udișteanu, Protos. Dionisie. *Mănăstirea Secu, Mărturii documentare de la Arhivele Statului București*. Editura Tipografiei „Cernica-Ilfov”, 1941.
- Zahariuc, Petronel. „Les monastères de Neamt et Secu (Moldavie) et leurs activités économiques jusqu’au milieu du dixneuvième siècle.” *Anuarul Institutului de Istorie «A. D. Xenopol»* tom LV (2018).